

Джерела та література:

1. Kahoot! URL: <https://kahoot.com/schools-u/>
2. Організація дистанційного навчання в школі. Методичні рекомендації. 2020. URL: metodichnirecomendazii-dustanciynaosvita-2020.pdf
3. Kahoot. «Історичні постаті». URL: <https://create.kahoot.it/details/ff9f6661-5d57-42d3-8b43-7711682e2b84>
4. Марциновська Л.О. Інтернет-сервіси Kahoot та Quizizz на допомогу учителю історії. *На урок*. URL: <https://naurok.com.ua/internet-servisi-kahoot-ta-quizizz-na-dopomogu-uchitelyu-istori-45448.html>

Тетяна Донець

Національний університет «Чернігівський колегіум» імені Т.Г. Шевченка

ФОРМУВАННЯ КРИТИЧНОГО МИСЛЕННЯ НА УРОКАХ В ЗАКЛАДАХ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ

Ще в середині ХХ ст. швейцарський психолог Ж. Піаже продемонстрував, що ми вчимося, осмислюючи світ у термінах тих понять, якими вже володіємо. У процесі осмислення навколишнього світу люди змінюють старі поняття і таким чином ще більше збагачують свою здатність усвідомлювати свої контакти зі світом у майбутньому. У 70-80 роках ХХ ст. поширилися ідеї Ж. Піаже на методики викладання предметів у навчальних закладах. [3, с. 5]

Ідея розвитку критичного мислення є досить новою для української дидактики. Сьогодні є очевидним, що критичне мислення означає не негативізм суджень або критику, а розумний розгляд різноманітності підходів, для того щоб сформулювати обґрунтовані судження й приймати адекватні рішення. Критичне мислення – це здатність ставити нові питання, добирати різноманітні аргументи, приймати незалежні, продумані рішення. Тому прибічників розвитку критичного мислення стає дедалі більше. До кола зацікавлених долучаються і вчителі історії. Тож цілком закономірно актуальності набуває питання про потребу розвитку критичного мислення учнів засобами історії. Варто зазначити, що спеціальну цілісну навчальну технологію розвитку критичного мислення було розроблено в середині 90-х років. Тому, щоб справді розв'язати це непросте завдання на уроках, потрібно коректно й послідовно запроваджувати згадану технологію. А це означає знати особливості організації діяльності учнів за цієї технології, її структуру, прийоми і правильно застосовувати їх. [7, с. 130]

Істотною перевагою технології є її відкритість по відношенню до інших педагогічних підходів і технологій, орієнтованих на розвиток учня і вчителя. Навчальна діяльність – це той вид діяльності, яким володіє кожен викладач, її формування відбувається від простого до складного на основі

його професійних умінь (організаційних, прогностичних, конструктивних тощо). Завдяки способу трансляції цієї технології через діяльність будь який учитель у змозі її опанувати. Єдине обмеження: запровадження технології розвитку критичного мислення неможливе, якщо вчитель і його предмет підносяться «понад» учнями, коли в центрі уваги предмет, а не людина, яку ми навчаємо й розвиваємо. Критичне мислення дозволяє учням обмірковувати власні думки та причини виникнення тієї чи іншої точки зору. Це означає, що діти обдумують те, яким чином вони приходять до власних рішень або до розв'язання проблем. [7, с. 30]

Зазвичай ми ставимося до процесу мислення так, ніби це щось саме собою зрозуміле та природне – як дихати чи кліпати очима. При цьому більшість з нас майже не використовують можливості, які закладені в цій людській здатності. Насправді ж мислення можна і навіть необхідно постійно тренувати, так як тренуються, наприклад, спортсмени чи музиканти. Бо людина – єдина істота в світі, яка може мислити критично. І саме школа – це ідеальне середовище для навчання та розвитку такого мислення.

Технологія розвитку критичного мислення – педагогічна система, спрямована на формування школярів аналітичного мислення.

Мета цієї технології – навчити такого сприйняття навчального матеріалу, у процесі якого знання, які отримує учень, можна розуміти, сприймати, порівняти з особистим досвідом і на цьому ґрунті формувати власне судження.

Використання технології формування критичного мислення висуває певні вимоги щодо **структури уроку**:

1. **Виклик** – має на меті актуалізувати в пам'яті уже наявні знання, оцінити те, що учні знають, зосередитися на новому. (Що ми знаємо про...)
2. **Осмислення** – має на меті порівняти очікування учнів з тим, що вивчається, виявити основне, поєднати зміст уроку з особистим досвідом, поставити запитання на уроці. (Прийнято вважати, що...)
3. **Рефлексія** – має на меті узагальнити ідеї, обмінятися думками, виявити ставлення, оцінити нові знання.

Суть технології: ненав'язливість, відсутність категоричності та авторитарності з боку вчителя, надання учневі можливості пізнати себе у процесі отримання знань. Під час проведення уроків потрібно дотримуватися таких принципів: [3, с. 10]

- Використання завдань, розв'язання яких потребує вищого мислення (аналіз, порівняння, узагальнення тощо);
- Процес навчання організовується як дослідження;
- Взаємодія учень-учень, учень-учитель повинна базуватися на активній діяльності (діяльнісний підхід);
- Спонування до власних суджень з цієї теми.

Що таке критичне мислення?

Не приймати на віру всю інформацію, що оточує нас, знаходити зерно істини у найскладніших суперечках, вміти задавати питання та шукати докази – все це може людина з розвиненим критичним мисленням.

Критичне мислення – це те, з чим не народжуються, його цілком можливо розвинути. Зробити це можна у будь-якому віці, але починати краще все ж таки у дитинстві. А вчити дітей цьому можна на будь-якому уроці.

Критичне мислення школярів має улюблені методичні прийоми, які роблять навчальний процес більш творчим, вчать учнів мислити: **кубування, мозкова атака, сенкан, метод «прес», біном фантазії, придумування історії з шостим словом, вінегрет казок тощо.**

«Кубування»

Виготовити куб, на гранях якого – назви кількох розумових операцій: опишіть це; порівняйте це; проаналізуйте це; знайдіть застосування цьому і т.д. За допомогою цих запитань всебічно характеризуються об'єкти та явища.

«Мозкова атака» – це метод колективного обговорювання пошуку рішень, що здійснюються завдяки накопичення ідей з певної теми.

«Сенком» – це вислів, який складається з п'яти рядків: слово-тема(іменник); два прикметники (означення теми); три слова, які позначають дію, пов'язану з темою; фраза із чотирьох слів (розуміння теми або ставлення до неї); слово – висновок щодо теми.

«Метод прес» – етапи методу прес: висловлюю свою думку: «Я вважаю...»; поясню причину такої точки зору: «Тому що...»; наводимо приклад додаткових аргументів на підтримку своєї позиції: «... Наприклад...»; узагальнюємо, формуємо висновки: «Отже...», «Таким чином...».

«Біном фантазії»

Новий образ може з'явитися, якщо взяти два слова, між якими є певна змістова дистанція. Це активізує уяву, а в результаті виходить єдине ціле. В «біномі фантазії» слова використовуються не в їх звичайному значенні, а звільненими з мовного ряду. Наприклад *«шафа»* і *«собака»*. Ці слова можуть бути поєднані за допомогою прийменника: *собака з шафою, шафа собаки, собака на шафі*. Кожне з цих поєднань може слугувати основою для вигадування конкретних ситуацій, з яких утворюється казка.

«Придумування історії з шостим словом»

Дітям дають слова, на основі яких вони вигадують яку-небудь історію. Наприклад; п'ять слів, які підказують сюжет казки «Червона шапочка»: дівчина, ліс, квіти, вовк, бабуся; з шостим словом наприклад, вертоліт. (Історія може бути такою: коли вовк стукав до бабусі, його помітив вертоліт поліції й почав переслідувати злочинця, поки той не потрапив до рук мисливців...).

«Створення вінегрету» з казок»

Суть цього методу полягає в тому, що події з різних казок переплітаються й розгалужуються за новим сюжетом. Цей метод принесе задоволення дитині від фантазування засобами слова. Різновид – **«Фантастичні гіпотези»**: Ця техніка

виражена у формі запитання: «Що було б, якби...?»

Інструментів/завдань для розвитку критичного мислення на сьогодні відомо набагато більше. Їх можна легко знайти в Інтернеті або ж придумати самостійно. Важливо при цьому пам'ятати, що розвивати критичне мислення – це значить вчити дітей не тому, що вони повинні думати, а як вони мають думати – розвивати навички аналізу, синтезу, знаходити нестандартні рішення. Чим більше поле для самостійних думок (з правом на деякі помилки в процесі засвоєння знань) отримують учні – тим ефективнішим буде навчання. Навчити дитину мислити самостійно, брати відповідальність за свої думки й рішення – чи ж не це є одним з найважливіших завдань вчителя?! [5, с. 120]

ПЕРЕВІРКА. Уявіть, що до учнів підходить незнайомец, називає себе поліцейським та пропонує взяти участь у спецоперації. Певні, що хтось зі школярів радісно погодиться, адже ж це так цікаво! Але хтось насторожиться та задасть собі цілком логічне питання: а чому поліція звертається до дітей, та ще й саме до нас? Якщо учні розмірковують саме так, то можна сказати, що в них непогано розвинене критичне мислення. А от якщо в них нічого підозри не викликало, то це є проблемою.

Наведені форми роботи – це лише невелика частина тих стратегій, які можна використовувати на різних уроках чи їх етапах, метою яких є розвиток критичного мислення. І саме використання стратегій критичного мислення допоможе кожному із педагогів під час уроків чи інших навчальних занять закласти фундамент для формування базових компетенцій сучасного учня.

Джерела та література:

1. Буринська Н. М. Особистісно зорієнтоване навчання як провідна дидактична функція сучасного підручника. *Проблеми сучасного підручника*: [зб. наук. праць / редкол.]. 2003. Вип. 4. С. 7–10;
2. Жосан О.Е. Зміст підготовки незалежних експертів шкільних підручників у закладі післядипломної освіти. *Нова педагогічна думка*: зб. наук. праць. Рівне, 2012. № 2. С. 16–20.
3. Кроуфорд А., Саул В., Метьюз С., Макінстер Д. Технології розвитку критичного мислення учнів / наук. ред. і передм. О. І. Пометун. Київ: Плеяди, 2006. 220 с.
4. Матеріали та вправи для розвитку критичного мислення. URL: https://sites.google.com/site/nacalnyeklnizneudinsk/picasa-veb-albomy/animotohttp://www.mozliceum.na.by/mr_proekt_critic.php
5. Навчаємо мислити критично: посібник для вчителів / автори-укладачі О. І. Пометун, І. М. Сущенко. Дніпропетровськ: Ліра, 2016. 144 с.
6. Нова українська школа. Концептуальні засади реформування середньої школи. 2016. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/nova-ukrainska->

Наталія Доній

Академія Державної пенітенціарної служби

ЗАЛУЧЕНІСТЬ ВОЛОНТЕРІВ ДО НЕФОРМАЛЬНОЇ ОСВІТИ В КОНТЕКСТІ РЕАЛІЗАЦІЇ КОНЦЕПЦІЇ «ОСВІТА ПРОТЯГОМ ЖИТТЯ»

Освітній простір часто демонструє що будь-які освітні проекти є заздалегідь утопічними, однак вони ж є вітальними для розвитку суспільства [1, с. 18]. Завдяки роботам Ж. Делора науковою спільнотою у 1996 р. було відзначено, що роль освіти на даному етапі є суперечливою. З одного боку освіта відіграє найважливішу роль у виживанні людства [1, с. 14] й, водночас, її система є однією з найпроблематичніших у межах новітнього соціального простору, прикметними рисами якого є надзвичайна динамічність й рухливість. Зазначимо, згідно Всесвітньої Декларації «Освіта для всіх» освітня система повинна задовольняти освітні потреби й долучатися до формування особистості, здатної: виживати; розвивати власні здібності; вести прийнятний спосіб життя; активно приймати участь в розвитку суспільства; покращувати умови власного життя; примати нестандартні рішення; продовжувати освіту [3]. Ряд доповідачів ЮНЕСКО переконані, що виключно «освіта протягом життя» володіє потенціалом й можливістю перерозподілу та гармонізації індивідуальної й суспільної складових людського життя [2, с. 80], адже стосується і позначається на трьох рівнях. Першим є особистісний рівень, який визначає сенс існування кожної людини. Другий – соціальний рівень, обумовлює місце людини в соціальному просторі, її суспільну й громадянську позиції й об'єми активності в різних сферах суспільного життя: політичній, культурній, економічній тощо. Третій рівень стосується професійної сфери й має відношення до якісного виконання робіт, отримання морального задоволення та матеріального добробуту від реалізованої професійної діяльності.

Як бачимо, переорієнтація з «освіта на все життя» на «освіта протягом життя» автоматично змінює головну задачу: замість того, щоб надавати в підсумку неактуальну сукупність знань, освітні інституції, докладаючи ряд зусиль й відповідаючи на кшталт зворотного зв'язку на перманенті соціальні виклики, наділяє людину потенціалом для інтеграції в соціальний простір й знижує ймовірність розвитку дезадаптації, дезінтеграції. Іншими словами, освіта протягом життя на сьогоднішній день є тим освітнім типом, який потенційно зможе виконати функцію джерела адаптаційного потенціалу та фактору зміцнення соціальної вітальності особистості. Вказана переорієнтація в системі формальних і неформальних освітніх інституцій має утворити такий зв'язок «освіта-людина-соціум», який призведе до створення центрів сили на